

BARNEN

FRÅN FINLAND TILL INDAL 1944-45

del 1

Sanelma Ukkola (född Uusimaa) evakuerades, som sexåring, till Indal hösten 1944 när det Andra Världskriget nått hennes by i Finland. Tillsammans med andra barn stannade de tills kriget var slut 1945. Minnena följde Sanelma genom livet. Efter 58 år (2003) reste hon till Indal med sin son Tommy och hans barn. En långvarig dröm gick i uppfyllelse. En otrolig känsla fångade henne när hon fick syn på Indals kyrka i horisonten och trakterna började se bekanta ut.

”Förundran var stor när jag kände igen kapellet vi hade bott i. En angenäm överraskning fick vi uppleva, när vi efter en invecklad förfrågning, lyckades träffa äldringarna Naima och Jona Jonsson, som varit vår husmor och husfader. Vi blev varmt välkomnade och jag kände genast igen bekanta drag hos dem. Vårt möte blev angenämt. Vi gick tillbaka i minnena till den gemensamma tiden i lägret för länge sedan. De hade mycket foton av de evakuerade, även från vår familj. Efter vårt möte har vi ständigt hållit kontakt via telefon och brev. Tack för den förflutna tiden, tack för de bevarade orden.”

I förra numret av Lidens Tidning berättades kortfattat om de finska barnen i Indal 1944-45. Här följer nu Sanelma Ukkolas egen gripande berättelse från evakueringen till Indal. Den ursprungliga artikeln är skriven på finska och översatt till svenska av dottern Soile Ukkola. Med tillstånd av familjen har Arne Johansson förkortat och redigerat texten för publicering i Lidens Tidning.

Uppbrottet

Det har gått 60 år sedan vi blev evakuerade till Sverige (1944-45). Vi bodde i nordvästra Finland i Sieppijärvi by, på Myllynperä, som låg vid västra kanten av Naamijoki älv. Mormors hus låg på andra sidan av älven. Vi bodde hos mormor hela hösten 1944, eftersom mamma inte ville bo ensam med oss barn, medan pappa var inkallad till krigstjänst. När det mörknade om kvällarna brukade tyskmännen

kika in genom fönstret med geväret på axeln. Det kändes kusligt. Tyskarna hade bott en längre tid i byn. Jag minns hur rädd jag var, när jag var ensam hemma. En gång när jag gick ensam på vägen såg jag soldater komma emot mig sjungande. Jag sprang och gömde mig i buskarna.

Min äldre bror Silvo och jag hade börjat skolgången. Vi hann gå i skolan bara en månad. Många hade gömt sina saker i skogskojoer och lador och de hann till och med hämta dom tillbaka, då de trodde att vi

inte behövde ge oss av. Min kompis, Kaija från gran-
nen kom och hälsade på och skröt "Ja' ska fara ti
Sverige". Jag svarade henne "Gå du bara, ja bryr mej
inte alls", men innerst avundades jag henne.

En dag i oktober kom en tysk krigsofficer till mor-
mors hus och sade att om ni inte ger er av genast i
dag, hamnar ni mitt i kriget. Precis innan hade Mor-
mor Miia gjort upp eld i ugnen för att baka bröd.
Jag minns hur elden sprakade i ugnen. Jag kommer
inte ihåg om degen redan var färdig, men bröden
blev nog inte gräddade. Nu visste vi att vi skulle eva-
kueras, men vi hoppades att vi inte skulle behöva gå
till fots så långt. Köer av kor och människor började
vandra mot den svenska gränsen från kringliggande
byar som låg vid sjöarna. Vandringen pågick i flera
dagar. Vi barn förstod förstas inte vad evakuering
egentligen betydde.

*Stora salen i Höge kapell. Vid bortre
väggen fanns tidigare den stora
predikstolen. Taket är sänkt.*

Foto: Arne Johansson.

Mamma packade med sig ett knyte med kläder och
några andra små nödvändigheter. Man fick inte ta
med sig mer än vad man orkade bära. Innan vi gav
oss av vattnade mamma blommorna och hällde upp
vatten i kannan. Hon sa "Kanske någon vattnar blom-
morna medan vi är borta!". Samma dag kom en last-
bil för att hämta oss. På flaket befann sig redan män-
niskor från Koivula och Männistö. Det var mödrar
med barn, gamlingar och män som blivit sårade i
kriget och fått åka hem. Vi var mamma, mormor,
och fyra barn; yngst var Liisa 11 månader, Sulevi 5
år, jag under 7 och Silvo 8 år. Det var den sjunde
oktober 1944 och det var snöblandat regn. Det var
kallt på lastbilsflaket. De yngsta barnen grät. Nu stod
det klart för oss alla vad som menades med evaku-
ering; att hemmet och allt man ägde måste lämnas.

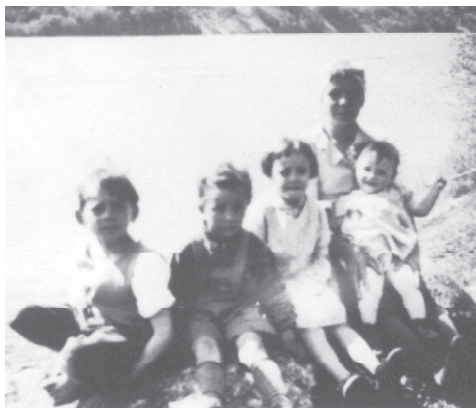
Där altaret är idag, var tidigare ingången.

Foto: Arne Johansson.

"Lössbastun"

Först blev vi transporterade till Kolari och därifrån
till Sverige med hjälp av en flotte som soldaterna
byggt. Svenska soldater förflyttade oss till Pajala. Först
tvingades alla till "lössbastun". Det var ingen riktig
bastu, bara ett stort tält med ånga. I "bastun" grät
barnen och vuxna var förfärade. Soldaterna beordrade
alla att tillsammans gå in i tältet. Soldaterna sam-
lade ihop alla kläder i stora nätkassar, som slängdes i
den heta ångan. De var nära på att bränna ett so-
vande spädbarn, men modern hann rädda barnet.

I ett annat tält fick vi vaccination i ryggen. Vi blev
mycket sjuka. Sedan igen upp på lastbilsflaket och
emot Sattajärvi. Mormor Miia stannade hos släk-
tingar i Pajala trakten. I Sattajärvi blev vi inkvarter-
ade på en skola. På golvet hade man spritt ut halm.
Jag minns inte om det fanns några madrasser. Bar-

*Silvo, Sulevi, Sanelma och Liisa i mammas
famn vid stranden av Indalsälven.*

Fortsättning från sidan 7

nen var sjuka. De svenska soldaterna lagade mat åt oss och alla insjuknade i diarré. På morgonen berättade vakterna att pottan tömdes minst 100 gånger under natten. De vuxna sprang på utedass. Vid kanten av skogen hade man fällt en stock för behoven. En moder miste sitt barn som var 5 månader gammal, antagligen i diarré. Barnet var vår kusin. När vi insjuknade i diarré, var mamma och köpte socker och gav det som medicin, Jag minns när vi köade efter mat med en kittel eller bägare i handen. Mjölk fick vi efter antalet personer i familjen. Vi var i karantän i ca 3 veckor i Sattajärvi. Min bror Sulevi hamnade på sjukstugan i Korpilombolo. Jag minns inte varför, men jag tror att det var för ögonens skull. Vi blev sedan fraktade till Gällivare och där fick vi mat på en skola. Maten smakade bra; korvsoppa och vitt bröd. Sådan mat hade vi aldrig ätit. Från Gällivare fortsatte vi sedan med tåget till Sundsvall.

*Naima och Jona Jonsson, Indal 2007.
Foto: Arne Johansson.*

Framme i Indal

Vår morbror Reino mötte oss på Sundsvalls station. Han var intagen på sjukhuset i Sundsvall och hade fått lov att hälsa på oss. Lottorna bjöd på ärtsoppa som var bottenbränd. Den smakade illa. Jag minns inte hur vi blev skjutsade till Indal. När vi var framme fick vi bo i ett kapell. Det var någon sekt som ägde det. Vi var ungefär 50 personer.

Man hade i kapellet i Höge i Indal byggt tvåvåningsbritsar sida vid sida, fyllda med knöliga halm-madrasser. Elsa och Armas Järvirova med barn tog predikstolen i besittning som sovplats. Kapellet var mycket kallt. Männen byggde ett mellantak av skivor. Det hjälpte kanske något. Från farstun gick trappor upp till övervåningen med två rum. I det ena rummet bodde hufadern och husmodern, Jona och Naima Jonsson med deras son Göte. I det andra rummet bodde Arvid och Naimi Lantto med sina tre

döttrar. På våren föddes ännu en dotter. Arvid var lägrets tolk. På bottenvåningen fanns ett kök och en matsal. Dessutom fanns ett rum som var låst. Vi barn var förstas mycket nyfikna på vad som fanns i rummet. Vi kikade in genom nyckelhålet. Där fanns fina möbler och en orgel eller ett piano. I en skrub, i farstun under trapporna, fanns en "sandlåda" med en liten spade och konstiga långa linor. Det hade med döden att göra.

Karantän i tre veckor

Först började man värma tvättvatten. Utifrån bars vatten in för att värmas och efter användning ut igen. Alla barnen kläddes av och tvättades. Därefter gjordes hälsoundersökning. Varenda en måste tvätta sig. Alla ville tvätta sig, men det kändes obehagligt när det sprutades pulverliknande lössgift i håret. Vi försökte springa i väg, men hufadern fick tag på oss. Sulevi hamnade på sjukhus igen, nu i Sundsvall. Han stannade ganska länge på sjukhuset. När han kom tillbaka till lägret talade han bara svenska. Han blev på det sättet god vän med hufparets pojke, Göte. Det tog emellertid inte lång tid innan Sulevi återgick till att tala finska. Göte lärde sig samtidigt finska. Karantänsordern skulle gälla i tre veckor. Byborna fick inte träffa oss, men nyfikenheten var stor. Förmodligen var nyfikenheten ömsesidig.

Fortsättning i kommande nummer.

Sanelma Ukkola skrev artikeln på finska.

Dottern Soile Ukkola som översatte artikeln till svenska.

Foto 2007 i Finland.